

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Харківський національний університет внутрішніх справ

Факультет № 6

Кафедра соціології та психології

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни

«СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ У ЗВО»

вибіркових компонент

освітньо-наукової програми третього(освітньо-наукового) рівня вищої освіти

011 Освітні, педагогічні науки

за темою - Понятійний апарат педагогічної технології

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 29.08.2023 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології факультету № 6
(протокол від 29.08.2023 № 8)

Розробник:

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ **Олена ФЕДОРЕНКО**.

Рецензенти:

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця **Вікторія БУДЯНСЬКА**;

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ **Валентина ТЮРІНА**

ПЛАН ЛЕКЦІЇ

1. Загальні психолого-педагогічні та філософсько-педагогічні категорії: «об'єкт», «суб'єкт».
2. Базові поняття педагогічної технології.
3. Поняття «інновація», «інноватика», «інноваційна технологія». Умови запровадження інноваційного навчання у вищій школі.

Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна:

1. Аніщенко О.В., Яковець Н.І. Сучасні педагогічні технології: курс лекцій. Навч. посібник / За заг. ред. Н.І. Яковець. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2007. 199 с.
2. Дичківська, І.М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. Київ : Академвидав, 2015. 303 с.
3. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів ; за ред. І. Ф. Прокопенка. Харків : ХНПУ, 2018. 457 с.
<http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1939/1/%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97%20.pdf>
4. Прокопенко І.Ф., Євдокимов. В.І. Педагогічні технології : навч. посіб. : Затверджено МОН України. Х. : Колегіум, 2005. 224 с.
5. Сучасні педагогічні технології: навчально-методичний посібник / Автор-укладач Федорчук Е.І. Кам'янець-Подільський: АБЕТКА, 2006. 212 с.
http://tutor-best.kh.ua/wp-content/uploads/2017/08/Such.ped_tehnologii.pdf.

Допоміжна :

1. Зайченко І.В. Педагогіка : навч. посіб. : Допущено МОН України. К. : Освіта України: КНТ, 2008. 528 с.
2. Ортинський, В.Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. : рекомендовано МОН України. Львів. держ. ун-т внутр. справ. Київ : Центр учб. літ., 2016. 471 с.
3. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. : Рекомендовано МОН України / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова та ін.; за ред. З.Н. Курлянд. Київ : Знання, 2010. 496 с.
4. Педагогіка вищої школи : навч.-метод. посіб. / О.М. Рубан, Л.О. Рубан, П.В. Максименко, С.В. Мороз; МВС України, Кіровоград. юрид. ін-т ХНУВС. Кіровоград : Кіровоград. юрид. ін-т ХНУВС, 2010. 110 с.

1. Загальні психолого-педагогічні та філософсько-педагогічні категорії: «об'єкт», «суб'єкт».

Розвиток освітніх технологій на сучасному етапі набуває форм реалізації системного підходу в освіті, призначенням якого є забезпечення виконання конкретних завдань виходячи з існуючих умов та вимог. В основі нової моделі навчального процесу покладено науково обґрунтовані й чітко визначені цілі, задачі освіти, окреслені методи педагогічної співпраці учасників освітнього процесу.

Понятійний інструментарій, яким опановує педагог під час оволодіння педагогічною технологією, складається із загальних психолого-педагогічних та філософсько-педагогічних категорій, а також із спеціальних, які обслуговують тільки технологічне професійне мислення педагога, понять.

Педагогічна технологія – це наука про розвиток, освіту, навчання й виховання особистості школяра на основі позитивних загальнолюдських якостей і досягнень педагогічної думки. Це цілісний алгоритм організації ефективного засвоєння знань, вироблення умінь, навичок, що характеризується оптимальною комбінацією основних навчальних компонентів (зміст, прийоми, методи, форми, засоби) із урахуванням вимог наукової організації праці, збереження та зміцнення здоров'я суб'єктів навчання й забезпечує досягнення запланованих навчально-виховних результатів.

Опорні категорії - «об'єкт» і «суб'єкт».

Суб'єкт - людина як носій свідомості, волі і відносини, здатний до осмислення зв'язків з навколишньою дійсністю: обставинами, людьми, суспільством, - і вільному прояву свого «Я», адекватному усвідомленню соціальних зв'язків.

«Суб'єкт» - психологічна характеристика людини - і тільки людини. Вона свідчить про досить високий рівень інтелекту, соціалізації і широкого життєвого досвіду. Педагог завжди має справу з суб'єктом, хоча міра такої здатності бути суб'єктом у дитини може бути малою. При здійсненні впливу, педагог повинен це враховувати.

Об'єкт - те, що розташовується поза свідомістю суб'єкта, сприймається свідомістю суб'єкта, піддається впливам і оцінці з боку суб'єкта.

Це якийсь предмет, явище, річ, подія, процес або сама світобудова. Об'єкт як поняття необхідний для того, щоб в акті дії або діяльності виявляти реальне ставлення вихованця, виявлену їм позицію «тут і зараз».

Для педагогічної взаємодії розуміти таку подвійну рольову приналежність (і об'єкт і, одночасно, суб'єкт) надзвичайно важливо: слід знати справжній стан і якість цього об'єкта-суб'єкта, щоб адекватно вибудовувати взаємодію.

Перш ніж вступати у взаємодію і виробляти первинний вплив, педагог оцінює вік, стан, настрій, схильність до взаємодії та інше.

Предмет педагогічної технології – це навчально-виховний процес

Саме таке визначення предмета педагогічної технології є досить широким. Звузити його дають можливість провідні завдання педагогічної технології. У межах цієї науки поставлені такі завдання:

- виховувати інтелектуально розвинену особистість (цінити людину за розум, її ділові та людські якості);
- виховувати свідомих громадян держави;
- формувати творчу особистість для праці в майбутніх ринкових відносинах, із почуттям гідності, розуміння суті приватної та державної власності;
- виховувати почуття потреби для формування високих професійних якостей у майбутньому, уміння за необхідності змінювати професію.

Завдання педагогічної технології є критеріями вибору системи методів науково-педагогічного дослідження та дидактичних методів організації навчально-пізнавальної діяльності у межах чинних закладів освіти. Вони визначають загальні напрями, за якими має розвиватися науково-практична думка щодо створення та впровадження освітніх технологій.

Водночас джерелом постановки актуальних завдань педагогічної технології є чинна законодавча база України, що визначає пріоритети розвитку національної системи освіти.

2. Базові поняття педагогічної технології.

До базових понять педагогічної технології віднесено: «педагогічна стратегія» та «педагогічна тактика», «ситуація», «операція», «взаємодія», «етична парадигма», «ціннісний зміст», «соціально-психологічне самопочуття» та їх характеристика, педагогічна теорія, педагогічна концепція, педагогічна ідея, педагогічна закономірність.

Педагогічна стратегія - спрямованість уваги педагога на виховну мету і вибудовування системи педагогічних впливів у взаємодії з дітьми в злагоді з ідеальним уявленням про кінцевий результат професійної діяльності.

Кінцевий результат педагогічної діяльності - мета виховання. Педагогічна стратегія полягає в стійкій послідовній орієнтації педагога на мету, в умінні педагога інтерпретувати події, що відбуваються, дії, вчинки, факти і випадки з точки зору проєцируємої мети.

Наявність педагогічної мети знімає і запобігає такому явищу, як «маніпуляція» - такого роду вплив на людей, коли вони використовуються як засіб в егоїстичних інтересах викладача, бо педагогічна стратегія з позиції мети висвітлює смисл і вказує на спільний шлях професійного рішення в інтересах розвитку людини.

Педагог, який володіє стратегічним мисленням, разюче відрізняється від того, хто погано уявляє собі кінцеву мету виховання (зрозуміло, що вона має самий загальний вигляд): маючи можливість оцінити кожен окремих момент виховного процесу з точки зору корінних відмінних якостей гідної особистості, він не метушиться, не нервувати з приводу дріб'язкових епізодів поведінки слухачів, не влаштовує жорсткого контролю за її життям, але, в

той же час, не допускає недостойних відхилень у розвитку особистості. Професійний спокій є зовнішнім показником педагогічного стратега.

Педагогічна тактика - система педагогічних впливів, що вибудовуються відповідно до конкретного завдання у взаємодії. Стратегія вибудовується тактично, через конкретні одномоментні дії. Стратегічне рішення опосередковується тактичними рішеннями.

Тактична сторона діяльності стосується моменту «тут і зараз». Педагогічна технологія забезпечує тактику, бо постачає професіонала арсеналом тактичних операційних рішень.

Ситуація - це сукупність обставин, в яких розгортається взаємодія двох суб'єктів; це найкраще положення, які бажали зайняти по відношенню один до одного ці суб'єкти; це предметна обстановка взаємодії.

Поняття ситуації передбачає врахування умов, які здійснюють сильний вплив на самопочуття, стан, установку партнерів в момент взаємодії. Педагог і слухачі докладають зусилля (свідомо чи несвідомо) для вибудовування спільної діяльності, адекватної обставинам. Ситуація може грати і роль засобу, якщо цілеспрямовано використовується педагогом для відповідної діяльності. Звичайно ж, ситуація може стати тимчасовим завданням, коли вона спеціально вибудовується, щоб ініціювати якийсь соціально-психологічний акт.

Ситуація має якісними характеристиками: вона буває сприятливою і несприятливою для взаємодії; вона буває напруженою і вільною; з рисами публічності і інтимності; наповненою хаосом або відрізняється впорядкованістю.

Можна навчитися володіти ситуацією. Перш за все, ситуацію необхідно фіксувати і миттєво аналізувати для додання відповідних характеристик педагогічного впливу.

Вплив - одиниця взаємодії, акт педагога, спрямований на виховання в загальному контексті взаємодії з ним; це елементарна одиниця організованої взаємодії суб'єктів: візуальне, вербальне, пластичне, мімічне, практичне, дієве і предметне. Там, де немає впливу, там немає взаємодії.

Суб'єкт подивився на іншого суб'єкта - це вплив. Інший суб'єкт відповів першому доброю посмішкою - почалося взаємодія. Вона не мала б місця, якби не було б початкового впливу. Характер взаємодії визначається характером впливу.

Вплив - це дія, що має спрямованість на якийсь об'єкт і, звичайно ж, має певну мету. Наявність мети обтяжує здійснення впливу тим, що суб'єкт змушений підбирати спосіб виконання дії, вибудовувати цілком певні операційні акти з урахуванням особливості ситуації, особливостей об'єкта, особливості навколишніх обставин.

Операція - спосіб, яким виконується дія в певних умовах. Наприклад, педагог діє, висловлюючи позитивне ставлення до роботи учня: вимовляє «браво», педагог посміхається, висловлює захоплення мімічно; педагог киває головою; педагог запрошує дітей аплодувати успіху товариша; педагог простягає маленький символічний приз ...

Педагогічна технологія - сукупність професійних операцій (операційний палітра), якими повинен володіти педагог, щоб легко використовувати їх як засіб в організації педагогічного впливу.

Коли говорять про високий педагогічну майстерність, то, найчастіше за все, мають на увазі широку палітру професійних операцій педагога; він легко варіює формами впливу, вибудовує красиві і витончені дії. Звичайно, тут точніше було б говорити не про «педагогічну майстерність», а саме про «педагогічної технології» педагога-практика.

Як термін «педагогічна технологія» має, в результаті, два значення: 1) позначає певну наукову дисципліну; 2) позначає певний елемент педагогічного ремесла.

Взаємодія суб'єктів - сукупність послідовних взаємних впливів суб'єктів, що спрямовують зусилля на спільне досягнення мети.

Педагогічну технологію можна було б визначити як мистецтво вибудовувати впливу на особистість.

«Дотик до особистості» - образне поняття, необхідне для виділення якісної сторони впливу педагога на особистість, що впливає на характер відповідного впливу самої особистості, і, в цілому, визначає загальний характер взаємодії вихованця з педагогом і - як наслідок - взаємодію людини з навколишньою дійсністю.

Коли говорять про педагогічну технологію як «мистецтво дотику», то мається на увазі саме якісність впливу, що припускає тонкість, поважність, дбайливість — за ради збереження унікальності особистості і її максимального успішного розвитку.

Відзначимо, що поняття «мистецтво» міцно увійшло і розмістилося в контексті педагогічної технології, постійно супроводжує основні поняття цієї наукової дисципліни. Для такого з'єднання є підстави: технологія - наука про майстерність роботи професіонала; технологія педагога - аналогічна акторській техніці в театральному мистецтві.

Етична парадигма - мовленеве оформлення запропонованого зразка операційного впливу в певній лексичній формі, що відповідає вимогам етичної культури.

Ціннісний зміст - ціннісні відносини, які наповнюють будь-який педагогічний вплив у взаємодії педагога з особистістю; можна сказати інакше: це деяка цінність, що наповнює спільну діяльність педагога та вихованця.

Соціально-психологічне самопочуття - термінологічне поняття, що означає психологічний наслідок організованого педагогічного впливу, проживання певного ставлення (найчастіше, ставлення до себе), яке ініціював педагог і яке зачіпає широку сферу загального стану людини в момент впливу на нього педагога.

Педагогічно правильне вплив створює сприятливий стан вихованців: з'являється готовність до активності, прихильність до оточуючих, відчуття захищеності і бажання спільної діяльності. Вони розкуті, готові до роботи, довірливі і доброзичливі. Помилковий крок педагога у здійсненні впливу

породжує зворотний варіант: вихованці закриваються, намагаються уникнути активності, піти в тінь від загальної уваги, очікують закінчення взаємодії з педагогом.

Поняття соціально-психологічного самопочуття надзвичайно важливо для педагога: для утворення нових соціально-психологічних утворень в особистісній структурі людини необхідно, щоб вся система людини як феномена перебувала в момент впливу в сенситивному (чутливому) стані: вуха чули, очі бачили, розум розумів, душа переживала, тіло наповнювалося енергією. Якщо педагогу вдається сприяти такому стану, то результати завжди максимально високі.

Педагогічна теорія– система науково-педагогічних знань, яка описує та пояснює елементи реальної педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі. Складовими елементами педагогічної теорії є педагогічні ідеї, педагогічні поняття, педагогічні концепції, педагогічні принципи. Теорія узагальнює їх в окремих явищах. На основі теорії будується методика навчально-виховної роботи у вищому навчальному закладі.

Педагогічна концепція– система критичних поглядів на реальну дійсність, що має місце у вищому навчальному закладі, та відповідного пошуку нових конструктивних ідей. Педагогічна концепція завжди повинна підкріплюватися дослідженнями й емпіричними даними.

Педагогічна ідея– новий напрям думки, твердження або розгорнута модель, що відображає ті чи інші стосунки або зв'язки у дійсність вищого навчального закладу. Набуваючи самостійного характеру, ідеї можуть поєднуватися у концепції, частково слугуючи поповненням теорії.

Педагогічна закономірність– об'єктивно повторювана послідовність явищ. Це універсальна категорія усіх галузей педагогіки. Закономірності поділяють на біологічні, психологічні. Соціальні й безпосередньо педагогічні. За іншою класифікацією вони можуть бути фундаментальними та конкретними.

Грунтовний розгляд провідних понять педагогічної технології розвиває технологічне мислення педагога, тому що націлює увагу педагога на ті сторони взаємодії, які раніше не розташовувалися в поле професійного осмислення. Тому дуже важливо виділити понятійний інструмент, яким користується професійна свідомість, аналізуючи педагогічну діяльність на рівні технологічному.

3. Поняття «інновація», «інноватика», «інноваційна технологія». **Умови запровадження інноваційного навчання у вищій школі.**

Вітчизняна вища інженерна освіта сьогодні як ніколи потребує інноваційного підходу. Кваліфікований фахівець інженерного профілю

повинен бути не тільки всебічно підготовленим у галузі професійних знань, навичок та вмінь, але й вирізнятися комплексом професійно необхідних особистісних рис, таких як самостійність, креативність, підприємливість, прагнення до успіху тощо. Для забезпечення такої підготовки необхідна якісна перебудова наявного процесу навчання, у тому числі запровадження ефективних інноваційних технологій, сучасних інформаційних засобів.

Термін «**інновація**» увійшов до вжитку в 1940-ві роки, закріпивши одну з найважливіших рис науково-технічної революції в суспільстві. Спершу його використовували німецькі та австрійські науковці при аналізі соціально-економічних і технологічних процесів. Згодом поняття «інновація» не стали обходити і в педагогічних дослідженнях для позначення нововведень в системі освіти, що обумовило виникнення спеціальної галузі методологічного знання – **освітньої інноватики**.

Найбільш значущими, на наш погляд, є такі визначення **інноваційних технологій**:

- систематичне і послідовне практичне втілення заздалегідь спроектованого навчально-виховного процесу; проект певної педагогічної системи, реалізованої на практиці (**В.П. Безпалько**);

- галузь знань, що охоплює сферу практичних взаємодій учня та вчителя у будь-яких різновидах діяльності, зорганізованих на засадах чіткого цілепокладання, систематизації, алгоритмізації прийомів навчання (**В.І. Загвязинський**);

- системна сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних та методологічних засобів, що їх використовують для досягнення педагогічної мети (**М.В. Кларін**);

- технологічно розроблена навчальна система; система методів та прийомів професійної роботи вчителя; методика та окремі методи виховання (**П.І. Підкасистий**);

- частина педагогічної науки, що вивчає і розробляє мету, зміст та методи навчання, а також проектує педагогічні процеси; опис (алгоритм) процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення запланованих цілей навчання; здійснення педагогічного процесу, функціонування всіх особистісних, інструментальних і педагогічних засобів; технологія окремої частини навчально-виховного процесу (**Г.К. Селевко**);

- послідовна взаємозалежна система дій педагога, спрямована на розв'язання педагогічних завдань; планомірне і послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого педагогічного процесу (**В.А. Сластьонін**).

Інноваційні педагогічні технології базовані на інакших формах та методах навчання, ніж вкорінені традиційні (див. розд.1). У сучасній педагогіці часто йдеться про використання активних методів навчання як складову частину інноваційної педагогічної технології. Сучасна педагогіка відмовляється від жорсткого «авторитарного управління», де студент є «об'єктом» навчальних впливів, вона переходить до системи організації підтримки та стимулювання пізнавальної самодіяльності суб'єкта навчання,

створення умов для творчості, до навчання через творчість, до педагогіки співпраці.

Шлях до досягнення цієї мети торує викладач, здатний до розробки та впровадження сучасних інноваційних технологій.

На думку багатьох дослідників, інноваційні процеси в галузі освіти та інноватика як наукова дисципліна покликані розкривати сутність наукового проектування і майстерного втілення інноваційних технологій, виявляти закономірні зв'язки між традиціями та новаціями, обґрунтовувати управлінські моделі системних нововведень в установах і закладах освіти.

Головними складовими освітньої інноватики є:

- **теорія** створення інновацій у системі освіти (педагогічна неологія);
- **методологія** сприйняття, оцінки та інтерпретації нового в соціології, дидактиці, психології, менеджменті;
- **технологія і досвід** практичного застосування освітніх інновацій.

Ці взаємопов'язані компоненти структурують та утворюють суть теоретичної освітньої інноватики.

До перспективних напрямків освітньої інноватики відносять:

- визначення предмету, структури, змісту, функцій освітньої інноватики як окремої галузі наукового знання, її місця в системі наук;
- наукове осмислення інноваційних процесів у сучасній філософії освіти;
- розробка моделей управління інноваційними процесами в сучасній середній і вищій школі;
- дослідження суперечностей інноваційної діяльності та способів їх розв'язання;
- визначення соціально-психологічних закономірностей розвитку інноваційних процесів;
- характеристика необхідних та достатніх умов реалізації інноваційних процесів в освіті;
- розробка норм інноваційної діяльності тощо.

У сфері менеджменту часто використовують **поняття «інновація»** у вузькому тлумаченні: «інновація – продукт» та «інновація – процес». Термін «інновація» також вживають для позначення процесу впровадження винаходів у виробництво. Сучасна педагогіка виробила кілька підходів до визначення цього базового поняття інноватики. Відомий фахівець із зарубіжної педагогіки М.В. Кларін пише: «За своїм головним змістом поняття «інновація» застосовне не тільки до створення та поширення новацій, а й до змін у способах діяльності, стилі мислення, які з цим пов'язані. Розглядаючи інноваційні моделі навчання, ми в такий спосіб звертаємося до нових дидактичних підходів, які формують нетрадиційне уявлення про організацію навчального процесу»⁸.

Не випадково проблема інноваційності у навчанні привернула до себе увагу не тільки педагогів, а й соціологів і філософів, які осмислювали її через призму становлення нового – постіндустріального, і пізніше й інформаційного – типу суспільства. Вже наприкінці 1970-х років автори

відомої доповіді Римського клубу «Немає обмежень для навчання» визначили **навчання в широкому розумінні** цього слова: а) як **процес нарощування досвіду**; б) як **індивідуальний розвиток**; в) як **соціокультурне збагачення**⁹.

В цьому зв'язку, визначимо такі **типи навчання**:

1) **підтримуюче**, спрямоване на відтворення окремої культури, соціального досвіду і соціально-культурної системи загалом;

2) **інноваційне**, яке стимулює інноваційні зміни в існуючій культурі та соціальному середовищі, активно впливаючи на проблемні ситуації, що постають як перед окремою людиною, так і перед суспільством загалом;

3) **шокове**, до якого спонукають раптові «вибухові» зміни в житті людини і суспільства (екологічні біди, війни тощо). За своєю сутністю шокове навчання є стресовим, тому характеризується низькою результативністю, порівняно з розсіяним у часі інноваційним навчанням.

Загалом сучасна педагогіка знає два шляхи осучаснення навчального процесу:

1. **модернізація традиційного навчання**, його переорієнтація на ефективну організацію засвоєння певних соціальних зразків, досягнення чітко фіксованих еталонів. Така модернізація розв'язує традиційні дидактичні завдання репродуктивного типу освіти та уявлення про навчання як «технологічний» (конвеєрний) процес із очікуваними і детально описаними результатами;

2. **інноваційний підхід до навчального процесу**, де головною метою є особистісний розвиток тих, хто навчається, і щонайперше – їхня здатність опановувати новий досвід на ґрунті цілеспрямованого формування творчого і критичного мислення, рольового та імітаційного моделювання, пошуку й визначення особистісних сенсів тощо. Тут перевага надається активним формам і методам навчання (дискусія, діалог, ділова гра тощо).

Локальні, часткові інноваційні перетворення не можуть дати позитивного результату. Некритичне чи еклектичне застосування інновацій поряд із традиційними методами може призвести до дискредитації ідеї ефективної інноватики. Нова філософія освіти та нова парадигма освіти (зокрема еталони, моделі бажаного та потрібного результату) потребують якісно вищої професійної підготовки викладача-дослідника¹⁰.

На шляху досягнення цієї мети більшість дослідників модернізацію професійної підготовки студентів пов'язують, головним чином, з інноваційною діяльністю навчального закладу і в цьому розумінні покладають великі надії на застосування **інноваційних технологій навчання**.

Відправним моментом у створенні та застосуванні інформаційних технологій навчання є позиція викладача. В цьому сенсі слушною є думка доктора фізико-математичних наук, професора А.І. Космодем'янського, який вважав, що викладач вищої школи – це вчений, філософ, артист, вихователь і педагог в одній особі. Але вибір моделі навчання часто відбувається не

усвідомлено, на основі традицій і вимог. Можна назвати низку параметрів, за якими визначають моделі навчання:

1. Хто домінує у навчальному процесі?
2. Як оцінюють успіхи студентів?
3. Як відтворюють мотивування до навчання?
4. Як враховують власний досвід студентів?

Ми підтримуємо висновок Г.А. Романової, що відповіді на ці запитання надають можливість виокремити дві головні групи технологій: предметно зорієнтовані та особистісно зорієнтовані¹¹.

Предметно зорієнтовані технології беруть свій початок у культуро-зумовленому, традиційному підході до навчання. Вони ґрунтовані на таких педагогічних концепціях, як енциклопедична, традиційно-консервативна, академічна, особливостями яких є те, що провідними цілями є знання, вміння та навички студентів з конкретних навчальних предметів. Можна визначити такі **головні ознаки технологій, що належать до цієї групи:**

- домінуюча позиція викладача,
- студент – об'єкт педагогічного впливу,
- діагностична постановка мети,
- розподіл змісту на невеликі завершені одиниці («навчальні одиниці», «малі тематичні блоки», «модулі» тощо),
- обов'язковість виконання вимог навчальної програми і навчального плану,
- поетапне тестування, чіткі критерії засвоєння навчального матеріалу (еталонні результати),
- коригуючий зворотний зв'язок.

За сучасних умов більш інноваційними вважають **особистісно зорієнтовані технології**, які є втіленням антропологічного підходу і пов'язані з такими концепціями, як гуманістична педагогіка, педагогіка співробітництва, розвивальне навчання. В умовах особистісно зорієнтованого навчання мають домінувати не окремі суб'єкти цього процесу, а партнерські стосунки між викладачами та студентами. Власний досвід студентів тут стає основою навчального процесу, а особистісні новоутворення – найважливішим його результатом. Отже, **головними ознаками особистісно зорієнтованих технологій є такі:**

- фасилітуюча (підтримуюча) позиція викладача,
- студент – суб'єкт навчально-пізнавальної діяльності,
- конструювання цілей щодо розвитку потреб і здібностей студентів засобами навчального предмета,
- високий рівень самостійності студентів,
- створення «нового» (суб'єктивно нове знання чи особистісні новоутворення – потреби, домагання, здібності),
- рефлексія, аналіз і врахування особливостей особистості студента.

Професійна підготовка майбутніх інженерів-педагогів, на нашу думку, відбуватиметься успішніше тоді, коли в навчальному процесі пануватиме **інноваційно зорієнтований підхід** до фахової освіти, коли ідеї

інноваційного навчання використовуватимуть як певну протилежність традиційній освіті.

Як визначає фундатор цього напрямку М.В. Артюшина, «підхід в освіті, що надає провідного значення підготовці особистості до життя за змінних умов, реалізації інноваційної діяльності, розвитку інноваційних властивостей особистості, називаємо інноваційно-зорієнтованим»¹². Особливості інноваційно зорієнтованої підготовки наведено у *Таблиці 2*.

Таблиця 2.

Особливості інноваційно зорієнтованої підготовки

Компоненти	Характеристики
1.Цілемотиваційний	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечення цілісного розвитку особистості, сприяння самореалізації і самоствердження особистості; – включення цілей розвитку інноваційних властивостей особистості до навчальних планів і програм підготовки; – пріоритет ціннісно-мотиваційних цілей навчальної діяльності; – обговорення навчальних цілей і завдань зі студентами з наголосом на важливість розвитку інноваційних властивостей; – обов'язкове мотивування і стимулювання студентів до навчання та інноваційної діяльності в навчанні з надання пріоритетом мотивуванню; – заохочення прояву та розвитку інноваційності студентів, їх активності, ініціативності, творчості, самоуправління.
2. Змістовний	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечення засвоєння цілісного досвіду особистості в процесі навчання, формування професійно-особистісних компетенцій; – дотримання сучасних вимог, критеріїв і принципів відбору та подавання навчального матеріалу; – індивідуалізація та диференціація навчання, врахування інтересів і схильностей студентів; – перехід від відокремлених навчальних дисциплін до інтегрованих курсів, модулів; – розроблення дисциплін, модулів, тем, присвячених інноваційній діяльності; – залучення студентів до проектування змісту навчання.
3. Організаційно-технологічний	<ul style="list-style-type: none"> – технологічна побудова навчального процесу, що забезпечує досягання поставлених навчальних цілей; – використання сучасних форм, методів і засобів навчання, у тому числі інформаційних технологій; – перевага самостійної навчальної діяльності, творчих, пошукових, дослідницьких технологій, методів, завдань;

	<ul style="list-style-type: none"> – демократичний, заохочувальний стиль взаємодії, співробітництво; – широке використання різноманітних форм спільної діяльності, забезпечення інтенсивної, динамічної взаємодії між учасниками навчального процесу; – формування сприятливого соціально-психологічного клімату, створення позитивного інноваційного середовища навчання.
4.Контрольно-оцінний	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечення зворотного зв'язку щодо результатів навчальної діяльності, обговорення зі студентами результатів навчання; – використання різноманітних видів, форм і методів контролю; – забезпечення об'єктивності контролю через запровадження дидактичного тестування; – включення до обов'язкових критеріїв оцінювання критеріїв творчості, оригінальності; – системна і систематична контрольно-оцінна діяльність, використання рейтингової системи; – використання і поступове збільшення частки самоста контролю студентів.

Запровадження інноваційно зорієнтованого підходу у вищій технічній освіті потребує розроблення принципово іншої моделі організації навчального процесу, ключовою відмінністю якої має бути цільова зорієнтованість на підготовку майбутнього фахівця до життя за умов сучасного динамічного суспільства, що забезпечує його становлення як активного суб'єкта змін та інновацій, здатного до самостійної ініціації та реалізації інноваційної діяльності.

Узагальнюючи зазначене вище, зробимо висновок, що технологія навчання об'єднує напрямки роботи, які охоплюють теоретичні та практичні пошуки в галузі. При цьому однозначне й строге визначення мети навчання (*чого навчати і для чого*) повинне сприяти відбору та структурі змісту (*що вивчають*), оптимальній організації навчального процесу (*як навчають*), методам, прийомам і засобам навчання (*за допомоги чого навчають*), а також враховувати необхідний реальний рівень кваліфікації та професіоналізму вчителів (*хто навчає*) та об'єктивні методи оцінки результатів навчання (*чи так це насправді*).

Особливостями нової технології навчання є:

- сучасність – постійне прагнення до нововведень і неперервне вдосконалення змісту предмета з урахуванням зменшення розриву між найновішими досягненнями в науці та виробництві;
- оптимальність – спроба досягти поставлених навчально-виховних цілей за найменших, по можливості, витрат зусиль, часу та засобів, завдяки високій якості, ефективності та результативності навчання;
- інтегральність – синтез одержаних знань не тільки з одного предмета, але й з інших предметів;

- науковість – відмова від інтуїтивного визначення змісту, методів і форм навчання й перехід до максимально повного аналізу, ґрунтованого на найновіших досягненнях психолого-педагогічних наук;
- відтворення процесу навчання та його результатів;
- програмування діяльності викладачів та студентів;
- масштабне використання сучасних технічних і дидактичних засобів навчання, які активізують діяльність студентів;
- оптимальність матеріально-технічної бази;
- якісна та кількісна оцінка результатів навчання.

Нові технології не тільки створюють сприятливі умови для творчості студента, але насамперед висувають нові вимоги до викладача, який повинен:

- діагностувати цілі навчання, виховання та особистісного розвитку;
- глибше володіти навчальним предметом;
- моделювати професійну діяльність майбутнього фахівця за умов професійного навчання;
- визначати й цілісно прогнозувати структуру навчального процесу;
- організовувати самостійну та самоосвітню роботу студентів для підготовки до лекцій, семінарів, лабораторних та практичних занять;
- розробляти опорні конспекти та структурно-логічні схеми для ефективної побудови лекцій;
- створювати принципово нові різновиди наочних засобів (раціональної наочності);
- вільно володіти методами проблемного розвивального навчання (активними методами);
- знати та вміти диференціювати групову роботу або індивідуальні заняття з використанням комп'ютерів тощо.

Необхідно відзначити, що педагогічна технологія – це не є щось постійне і дане від Бога на всі часи. Її належить удосконалювати, змінювати, залежно від мінливих умов навчання. Важливо, щоб кожен викладач вносив у існуючу технологію навчання з тієї чи іншої дисципліни свої науково обґрунтовані корективи, залежно від психологічних особливостей студентів, рівня розвитку відповідної науки, освітньої підготовленості студентів, а також нагальних вимог і викликів часу. Сьогодні потрібна підготовка фахівців, яким доведеться працювати в інших соціальних та економічних умовах, і не зважати на це не можна.